

Cynulliad Cenedlaethol Cymru | National Assembly for Wales
Y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol | Constitutional and
Legislative Affairs Committee
Ymchwiliad: Llais cryfach i Gymru: ymgysylltu â San Steffan a'r sefydliadau
datganoledig |
Inquiry: A stronger voice for Wales: engaging with Westminster and the
devolved institutions
IGP008
Ymateb gan: Elfyn Llwyd
Response from: Elfyn Llwyd

**Sut y mae dulliau rhyng-lywodraethol wedi effeithio ar ddatblygiad y
setliad datganoli.**

1. Cyn ateb y cwestiwn ar ddulliau rhyng-lywodraethol mae'n bwysig i edrych ar hanes y berthynas rhwng adrannau Llywodraeth San Steffan a Llywodraeth Cymru. Efallai, mae'r peth cyntaf i nodi ydi nad oes yna ddealltwriaeth gywir o natur datganoli ymysg gweision sifil Llundain nac aelodau o'r Llywodraeth ychwaith. Mae hyn yn creu dryswch ac oedi di-angen pan y mae Llywodraeth Cymru a'r Cynulliad Cenedlaethol yn mynnu newid deddfwriaethol. O bosib hefyd mae rhan o'r broblem ydi natur y setliad presennol oherwydd cymhlethdod y model ble mae rhai meusydd polisi yn cael eu rhannu cydrhwng y ddau ddeddfwrfa. Cofiwn am y tri sialens Goruchaf Lys a oedd, i bob pwrpas, yn ceisio esboniad i'r cwestiynau dyrys hyn. Rhaid oedd i'r barnwyr yn y Goruchaf Lys werthuso'r setliad presennol gan geisio llunio ble y mae'r ffiniau yn bodoli.

2. Fel mae'r Pwyllgor yn ymwybodol un o'r achosion yma oedd yr achos yn ymwneud a chyflogau gweithwyr amaethyddol a dymuniad Cymru i

Cynulliad Cenedlaethol Cymru | National Assembly for Wales
Y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol | Constitutional and
Legislative Affairs Committee
Ymchwiliad: Llais cryfach i Gymru: ymgysylltu â San Steffan a'r sefydliadau
datganoledig |
Inquiry: A stronger voice for Wales: engaging with Westminster and the
devolved institutions
IGP008
Ymateb gan: Elfyn Llwyd
Response from: Elfyn Llwyd

barhau efo corff fel Bwrdd Cyflogau Amaethyddol a ddiddymwyd gan Lywodraeth San Steffan. Cawsom sefyllfa ble yr oedd bron bopeth yn ymwneud ag amaeth wedi ei ddatganoli ond ar fater mor sylfaenol a chyflogaeth dywed Llywodraeth y Deyrnas Unedig mae mater iddynt hwy oedd hyn. Mae'n anodd gweld sut oedd hi'n bosib i gyfiawnhau eu safiad gan ystyried pa mor greiddiol i'r sector amaethyddol, a'r economi yn deillio ohono, y mae'r cwestiwn o lefelau cyflog.

3. Ar ôl dau achos arall, fe sylweddolwyd bod yn rhaid gweithredu eto ar newid cyfansoddiadol i osgoi gorfod mynd ac achosion niferus drudfawr gerbron y Goruchaf Lys.

4. Felly dyma dderbyn bod angen newid yr oedd llawer ohonom wedi dadlau o'i blaid ers rhai blynyddoedd sef y Model Neilltuedig tebyg i'r hyn a weithredir ers rhai blynyddoedd yn Senedd yr Alban. Mae'r newid hwn yn golygu bod meusydd polisi wedi'w datganoli'n llwyr oni neilltuwyd y maes hwnnw. Yn ddi-os, fe ddylid gweld llai o sialensau yn mynd i'r llysoedd pan weithredir Y Ddeddf Cymru arfaethedig, a da o beth fydd hynny.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru | National Assembly for Wales
Y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol | Constitutional and
Legislative Affairs Committee
Ymchwiliad: Llais cryfach i Gymru: ymgysylltu â San Steffan a'r sefydliadau
datganoledig |
Inquiry: A stronger voice for Wales: engaging with Westminster and the
devolved institutions
IGP008
Ymateb gan: Elfyn Llwyd
Response from: Elfyn Llwyd

5. Un o'r elfennau ydi'r uchod. Y llall ydi nad oes digon o hyfforddiant wedi cael ei roi i weision sifil San Steffan nac ychwaith i Weinidogion y Llywodraeth yno ar sut y mae y setliad i fod i weithio yn hwylus. Mae'n ddrwg gennyf ddweud, ond mae'n amlwg i mi nad oes llawer o ddiddordeb gan y cyfeillion yma yn yr holl fater o ddatganoli.

6. Er engraifft, pan fy cwynion am y ffaith fod ymgynghoriad gan yr Adran Cyfiawnder wedi mynd allan i gyfreithwyr yng Nghymru a Lloegr yn uniaith Saesneg nid oedd gan y Gweinidogion syniad am Ddeddf yr Iaith Gymraeg, a'r angen am ddarpariaeth ddwyieithog yng Nghymru – yr esgus oedd “mater i'r Cynulliad yw'r iaith Gymraeg”. Ia wrth gwrs, ond tra bo'r Adran Gyfiawnder yn tra arglwyddiaethu ar faterion cyfiawnder yng Nghymru mae'n fater iddynt hwy hefyd! Pwynt amlwg a sylfaenol ond un nad oedd Gweinidogion yr Adran Gyfiawnder wedi crybwyll na deall.

7. Gofid i mi ydi bod rhai adrannau Llywodraethol yn camu'n ôl oddiwrth y Gymraeg. Deng mlynedd a mwy yn ôl roedd y Swyddfa Gartref yn ddeddfol yn cyfieithu pob dogfen bolisi ac ymgynghoriad ond

Cynulliad Cenedlaethol Cymru | National Assembly for Wales
Y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol | Constitutional and
Legislative Affairs Committee
Ymchwiliad: Llais cryfach i Gymru: ymgysylltu â San Steffan a'r sefydliadau
datganoledig |
Inquiry: A stronger voice for Wales: engaging with Westminster and the
devolved institutions
IGP008
Ymateb gan: Elfyn Llwyd
Response from: Elfyn Llwyd

erbyn hyn maent hwythau yn peidio gan amlaf. Tydi hyn ddim yn
argoeli'n dda am gydweithrediad hapus rhwng y ddau ddeddfwrfa.

8. Tra felly rwyf yn croesawu'r Model Neilltuol arfaethedig – mae'n
rhaid deall na fydd y newid yma yn dod a newid yn niwylliant
llywodraeth y Deyrnas Gyfunol ac mae gwir angen hynny wrth symud
ymlaen.

9. Gobeithiaf na welwn eto yr angen i unrhyw gyfraith ddrafft o Gymru
gael ei danfon i bob adran Llywodraeth y Deyrnas Gyfunol pam fo'r newid
honno yn effeithio ddim ond ar un maes polisi. Mae'n anhygoel o beth
ond dyna fu yn digwydd gan greu mwy o ddryswch a rhagor o oedi - dim
rhyfedd bod anniddigrwydd yng Nghaerdydd o ystyried yn y gorffennol
bod un rheoleiddiad bach yn ymwneud a newid bychan ym myd amaeth
wedi cymeryd 15 i 18 mis i weld golau dydd ar y llyfr statud yng
Nghaerdydd, a hynny'n bennaf oherwydd i'r drafft orfod cael ei
gymeradwyo gan bob Adran o'r Llywodraeth. Mae engreifftiau fel yna
yn dwyn anfri ar y ddau Sefydliad ac yn gwneud hi'n annos i gyd-symud a
chydweithredu er lles pobl Cymru.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru | National Assembly for Wales
Y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol | Constitutional and
Legislative Affairs Committee
Ymchwiliad: Llais cryfach i Gymru: ymgysylltu â San Steffan a'r sefydliadau
datganoledig |
Inquiry: A stronger voice for Wales: engaging with Westminster and the
devolved institutions
IGP008
Ymateb gan: Elfyn Llwyd
Response from: Elfyn Llwyd

10. Rhaid cofio, wrth gwrs, y bydd aml i faes llywodraethol heb ei eithrio
ac felly bydd angen y cydweithrediad yma hyd yn oed o dan y model
arfaethedig newydd sy'n gynnwysiedig yn Y Ddeddf Cymru dichonadwy.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru | National Assembly for Wales
Y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol | Constitutional and
Legislative Affairs Committee
Ymchwiliad: Llais cryfach i Gymru: ymgysylltu â San Steffan a'r sefydliadau
datganoledig |
Inquiry: A stronger voice for Wales: engaging with Westminster and the
devolved institutions
IGP008
Ymateb gan: Elfyn Llwyd
Response from: Elfyn Llwyd

**Sut y mae cysylltiadau rhyng-lywodraethol wedi datblygu ac esblygu,
yr hyn a oedd yn llwyddiannus, ac y mae'r cysylltiadau hyn wedi
effeithio ar y setliad datganoli.**

1. Pan oeddwn yn Aelod o Bwyllgor Dethol Cyfiawnder y Senedd yn Llundain rhan o orchwyl gwaith y Pwyllgor eithaf pwerus hwnnw oedd adrodd ar Lywodraethu Da yn y tiroedd a enwyd y Tiriogaethau Tramor. Yn eu mysg y mae Ynys Manaw ac Ynysoedd y Sianel – tra yn ymweld a Llywodraeth a phrif gyfreithwyr Jersey a Guernsey fe glywais llawer o

Cynulliad Cenedlaethol Cymru | National Assembly for Wales
Y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol | Constitutional and
Legislative Affairs Committee
Ymchwiliad: Llais cryfach i Gymru: ymgysylltu â San Steffan a'r sefydliadau
datganoledig |
Inquiry: A stronger voice for Wales: engaging with Westminster and the
devolved institutions
IGP008
Ymateb gan: Elfyn Llwyd
Response from: Elfyn Llwyd

gwyno ganddynt bod cyfreithiau drafft ganddynt yn disgyn i rhyw bwl
di-waelod pan oeddynt yn gorfod danfon y drafftiau i San Steffan.

Roedd hyn, a credaf ei fod yn parhau heddiw , yn bwnc llosg ac yn
gynnen fawr yn eu perthynas a Llywodraeth Llundain. Roedd hyn yn fwy
poenus i Ynysoedd y Sianel oherwydd yn aml newidiadau yn ymwenedd a
marchnadoedd arian oeddynt ac wrth gwrs mae rheini yn gyfrifol am ran
helaethaf o'u economïau. Ymhellach, fel mae pawb yn gwybod, mae
angen symud yn gyflym iawn i wneud newidiadau o'r fath os nad ydynt
am fethu a bod yn gystadleuol yn y farchnad fuddsoddi/ariannol byd
eang.

2. Dywedwyd wrthyf eu bod hwythau yn gorfod mynd i'r Llysoedd er
mwyn sicrhau bod Llywodraeth Llundain yn symud pethau yn gynt ac yn
dangos mwy o awch i gydweithredu'n briodol efo nhw.

3. Pan rwyf yn sôn am "ddiwylliant" gweision sifil a Gweinidogion
Llundain gobeithio bod profiadau Caerdydd a St Helier ac eraill yn
esbonio fy nefnydd o'r gair hwnnw.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru | National Assembly for Wales

Y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol | Constitutional and Legislative Affairs Committee

Ymchwiliad: Llais cryfach i Gymru: ymgysylltu â San Steffan a'r sefydliadau datganoledig I

Inquiry: A stronger voice for Wales: engaging with Westminster and the devolved institutions

IGP008

Ymateb gan: Elfyn Llwyd

Response from: Elfyn Llwyd

4. Dagrau'r sefyllfa ydi bod y diffyg cydweithrediad parod uchod yn bodoli ers cenedlaethau wrth gwrs. Efallai eto yn cyfiawnhau fy nefnydd o'r gair diwylliant.

5. Mae'n ffaith bod angen cryn amynedd a pheth amser i greu newid mewn diwylliant ond y mae gwir angen am newid yn Llundain i sicrhau ymarfer da a chydweithrediad efo gweision sifil a Gweinidogion Llywodraeth Cymru.

6. Rhag ofn fy mod yn swnio'n rhy negyddol mae'n siwr gen i bod yna engreifftiau o gydweithredu da yn y gorffennol agos. Cadarnhau mae hynny bod angen cydweithredu da yn barhaus rhwng y ddau Sefydliad.

7. Un peth i ddweud ydi bod ymagwedd Llundain yn anffodus – tydi Llundain ddim yno i geisio gwadu dyheadau Cymru ond yn hytrach i'w hyrwyddo yn gyson ac i fod yn barod i gynnig gwelliannau os yn addas. Ofnaf mae "ni wŷr orau" sydd yn teyrnasu yng nghoridorau San Steffan ac mae'n rhaid iddynt sylweddoli bod gweithredu cyson a da yn gorfod cael eu seilio ar berthynas barchus a phartneriaeth cydradd neu gyfartal. Dylai'r "fam Senedd" ystyried bod ei phlentyn Cymreig wedi dod i

Cynulliad Cenedlaethol Cymru | National Assembly for Wales
Y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol | Constitutional and
Legislative Affairs Committee
Ymchwiliad: Llais cryfach i Gymru: ymgysylltu â San Steffan a'r sefydliadau
datganoledig |
Inquiry: A stronger voice for Wales: engaging with Westminster and the
devolved institutions
IGP008
Ymateb gan: Elfyn Llwyd
Response from: Elfyn Llwyd

aeddfedrwydd ac y dylid ymwneud a hi/o mewn modd barchus ac
aeddfed.

**Sut y mae cysylltiadau rhyng-seneddol wedi esblygu, cyflwr presennol
y cysylltiadau hyn, a sut y gellid eu datblygu ymhellach o ran y gwaith o
ddatblygu deddfwriaeth cyfansoddiadol a chraffu arni.**

1. Gadewais San Steffan ym Mai 2015 ac felly nid oes gennyf dystiolaeth
am yr hyn sydd wedi bod yn digwydd dros y ddwy flynedd diwethaf yma.
2. Yr awgrym sydd gen i yw y dylid trefnu seminarau cyson rhwng y
gweision sifil yn y ddau Sefydliad er mwyn sicrhau dealltwriaeth dyfnach
o natur bresennol y setliad cyfansoddiadol. Mae dyfodiad Mesur Cymru,
fe dybiwn, yn bwynt da i gychwyn ar y gwaith o ddifrif er mwyn sicrhau
bod pawb yn deall eu rôl yn y broses, yn arbennig ble y mae maes polisi
yn parhau i fod yn rhannol yn Llundain a Chaerdydd. Mae hyn yn bwysig
iawn er sicrhau bod y sianelau yn glir, fel petae. Mae'n bwysig hefyd i
osgoi y problemau sydd yn parhau i boeni'r Tiriogaethau Tramor fel y
soniais amdanynt uchod.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru | National Assembly for Wales

Y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol | Constitutional and Legislative Affairs Committee

Ymchwiliad: Llais cryfach i Gymru: ymgysylltu â San Steffan a'r sefydliadau datganoledig |

Inquiry: A stronger voice for Wales: engaging with Westminster and the devolved institutions

IGP008

Ymateb gan: Elfyn Llwyd

Response from: Elfyn Llwyd

3. Un mater pwysig ar gyfer y dyfodol yw i sefydlu cyrsiau arbennig i weision sifil Cymreig . Mae Ecole Nationale d'Administration ym Mharis yn fyd enwog ac yn bodoli ers canrifoedd. Efallai mae dyma fuasai'r uchelgais mwyaf. Ond o ddifrif, rydym yn byw mewn hinsawdd ym myd addysg bellach ble mae partneriaethau rhwng Prifysgolion yn cael eu cymell. Rwyf yn Aelod o Gyngor Prifysgol Aberystwyth ac fe wn am fanteision partneru gyda prifysgolion eraill ar brosiectau a'r arian mae hyn yn ei ddenu. Pam, felly, na fyddai dwy adran brifysgol Gymreig yn dod at eu gilydd i lunio cwrs o'r fath. Yn ddi-os mi fyddai hyn yn gam sylweddol iawn at greu deddfwriaeth gyfansoddiadol gref a phwrpasol i Gymru efo buddiannau pobl Cymru bob amser yn symbyliad canolog. Yn nhyb llawer mae creu cadre o weision sifil Cymreig yn ganolog i dŵf a llwyddiant y broses ddemocrataidd yma yng Nghymru.

4. Fe wn bod sistem o secondiad o Gaerdydd i Lundain yn bodoli ond mae'r sawl sydd yn mynd dros dro i Lundain yn mynd i gael ei drwytho/thrwytho mewn arferion San Steffan yn hytrach nag arferion Caerdydd. Tydi hynny, wrth gwrs, ddim i ddweud bod llawer o arferion da i'w dysgu yn Llundain ond â ydynt yn rhai hollol berthnasol i deddfwriaeth tra wahanol ym Mae Caerdydd? Rhaid deall bod y

Cynulliad Cenedlaethol Cymru | National Assembly for Wales
Y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol | Constitutional and
Legislative Affairs Committee
Ymchwiliad: Llais cryfach i Gymru: ymgysylltu â San Steffan a'r sefydliadau
datganoledig |
Inquiry: A stronger voice for Wales: engaging with Westminster and the
devolved institutions
IGP008
Ymateb gan: Elfyn Llwyd
Response from: Elfyn Llwyd

gwahaniaethau yma am barhau ac mae'n rhaid i bobl werthfawrogi
gofynion y ddeddfwrfa Gymreig.

5. Y negeseuon at y dyfodol – rhagor o gyd-gysylltu cyson priodol ac
amserol a'r cysylltiadau rheolaidd rheiny wedi'w seilio ar barch a
phartneriaeth cydradd a chyfartal.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru | National Assembly for Wales
Y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol | Constitutional and
Legislative Affairs Committee
Ymchwiliad: Llais cryfach i Gymru: ymgysylltu â San Steffan a'r sefydliadau
datganoledig |
Inquiry: A stronger voice for Wales: engaging with Westminster and the
devolved institutions
IGP008
Ymateb gan: Elfyn Llwyd
Response from: Elfyn Llwyd

Cynulliad Cenedlaethol Cymru | National Assembly for Wales
Y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol | Constitutional and
Legislative Affairs Committee
Ymchwiliad: Llais cryfach i Gymru: ymgysylltu â San Steffan a'r sefydliadau
datganoledig |
Inquiry: A stronger voice for Wales: engaging with Westminster and the
devolved institutions
IGP008
Ymateb gan: Elfyn Llwyd
Response from: Elfyn Llwyd